

KRZYSZTOF SMYKOWSKI¹

Eberhard Schockenhoff, *Etyka życia. Podstawy i nowe wyzwania*, tłum. K. Glombik, Redakcja Wydawnictw Wydziału Teologicznego UO, Opole 2014, ss. 611.

„W żadnym innym obszarze nauk, z wyjątkiem energii jądrowej, ambiwalencja nowoczesności nie jest aktualnie tak mocno zauważalna, jak na polu biomedycyny”. Prawdziwość tych słów doświadcza ludzkość od połowy XX wieku, kiedy to na skutek przełomowych odkryć i opracowania nowych form ingerencji w organizm człowieka zaczęto mówić o biomedycynie. Owa ambiwalencja zrodziła szereg dylematów o charakterze moralnym, co doprowadziło do wyodrębnienia się bioetyki, która jest refleksją etyczną nad działaniami biomedycznymi. Współcześnie przeżywa ona swój rozkwit, czego wyrazem są liczne publikacje. Na szczególną uwagę zasługują opracowania całościowe. Niełatwą próbę stworzenia takiego dzieła podjął Eberhard Schockenhoff (ur. 1953 r.), profesor teologii moralnej na kilku niemieckich uniwersytetach. W ostatnim czasie książka ta została przetłumaczona na język polski i wydana nakładem Redakcji Wydawnictw Wydziału Teologicznego UO.

Jak wskazuje sam tytuł tej obszernej publikacji *Etyka życia. Podstawy i nowe wyzwania*, jej celem jest przede wszystkim gruntowny opis zagadnień dotyczących bioetyki ogólnej, któremu została poświęcona pierwsza część opracowania. Dopiero ich dokładna znajomość jest warunkiem właściwej kwalifikacji moralnej poszczególnych ingerencji i manipulacji biomedycznych. W drugiej części autor skupił się

¹ Katolicki Uniwersytet Lubelski im. Jana Pawła II, Instytut Teologii Moralnej, Al. Raclawickie 14, 20-950 Lublin, e-mail: ksmykowski@gmail.com

na analizie i ocenie wybranych zjawisk, które jego zdaniem stanowią mogą poważne zagrożenie dla godności i integralności człowieka. Pozycja ta zatem nie jest klasycznym podręcznikiem z zakresu bioetyki czy teologii życia.

Recenzowana książka została, jak już wspomniano, podzielona na dwie zasadnicze części, które poprzedzone są wstępem oraz dopełnione zakończeniem. We wprowadzeniu (s. 9-24) autor stara się odpowiedzieć na pytanie, czym jest życie. Jest to dość oryginalne ujęcie, ale niezwykle cenne. Warto bowiem wyjaśnić czytelnikowi rzeczywistość, z którą będzie się stykał przez następnych kilkaset stron lektury. W tym miejscu zostały w sposób niezwykle syntetyczny ukazane najważniejsze aspekty życia, czyli jego geneza i historia, zależność części od całości żyjącego organizmu, wymiar relacyjny oraz konieczność śmierci.

Cześć pierwsza (s. 27-274) została zatytułowana *Podstawy etyki życia* i stanowi wykład bioetyki ogólnej. Rozpoczyna się ona ukazaniem związków i relacji łączących bioetykę laicką z chrześcijańską teologią życia. Choć należy uznać obie dyscypliny za odrębne metodologicznie, to jednak wskazane jest w refleksji teologicznej korzystanie z dorobku filozofii. Może ona bowiem wspierać wysiłki teologów od strony argumentacji. Te uwagi stanowią wstęp do obszernego opisu podstaw etyki życia z perspektywy filozoficznej. Zawiera on charakterystykę modelu fizjocentrycznego, biocentrycznego i antropologicznego oraz rozważania na temat prawa natury i tożsamości osób. Autor nie poprzestaje jednak na odwołaniu się do osiągnięć filozofii i ukazuje czytelnikom także podstawy bioetyki z perspektywy teologii. Odwołuje się do biblijnej wizji życia i konieczności szacunku dla niego. Podejmuje także niezwykle interesujące rozważania na temat osoby, uwzględniając także szeroki kontekst ekumeniczny. Te wywody pomagają zrozumieć przyczyny rozbieżności stanowisk poszczególnych wspólnot wyznaniowych w zakresie oceny niektórych typów ingerencji biomedycznych. Przywołanie wymiaru filozoficznego i teologicznego pozwala autorowi sformułować zasady etyki życia, do których należą przede wszystkim godność człowieka, konieczność jej poszanowania i zakaz zabijania oraz bardziej już szczegółowe

wskazania, jak np. usprawiedliwienie celów, wykorzystanie sprawdzonych środków i odpowiedzialność za zaistniałe skutki.

Druga część publikacji *Konkretne obszary problemowe* zawiera opis i ocenę moralną wybranych kwestii z zakresu bioetyki szczegółowej. Rozpoczyna się on od podjęcia zagadnienia zdrowia i choroby. Autor, odwołując się do osiągnięć wielu nauk szczegółowych, kreśli różne perspektywy, których zwieńczeniem jest ukazanie religijnego wymiaru choroby i cierpienia. Podjęte zostały także budzące wątpliwości moralne kwestie związane z diagnostyką, w tym przede wszystkim z diagnozą prenatalną. Niezwykle obszerny jest rozdział dotyczący ingerencji terapeutycznych. Opisane w nim zostały zagadnienia uporczywej terapii, transplantacji narządów oraz terapii genowej. Recenzowana pozycja zawiera także ocenę moralną działań nieterapeutycznych, takich jak eksperymenty biomedyczne na człowieku (na różnym etapie jego rozwoju). Podejmuje również kwestie odpowiedzialności człowieka za życie innych i w tym kontekście szeroko omawia tematy, które są przestrzenią ożywionej dyskusji społecznej, czyli aborcję i eutanazję. Na szczególną uwagę zasługuje ostatni rozdział drugiej części, który podejmuje kwestie odpowiedzialności człowieka za życie zwierząt. Rzadko zdarza się, by w miarę całościowe opracowanie bioetyczne (zarówno świeckie, jak i teologiczne) podejmowało to istotne zagadnienie. Do tej pory było to raczej domeną monografii lub artykułów naukowych. Autor stara się odpowiedzieć na pytania, czy zwierzęta są osobami i czy przysługują im prawa. Formułuje następnie pryncypia etyczne, które pozwalają sformułować szczegółowe wskazania dotyczące eksperymentów, hodowli zwierząt gospodarskich oraz ochrony gatunkowej.

Zakończenie książki (s. 577-601) stara się zaszczepić w czytelniku podziw i zdumienie dla życia we wszystkich jego wymiarach. Dąży także do wzbudzenia współczucia, które jest prawdziwą solidarnością w cierpieniu.

W książce *Etyka życia. Podstawy i nowe wyzwania* polski czytelnik otrzymuje kolejne opracowanie bioetyczne. Wśród wielu pozycji poruszających podobne kwestie zasługuje jednak ono na szczególne uznanie. Wykorzystuje bowiem w sposób integralny źródła,

odwołując się właściwie zarówno do refleksji filozoficznej, jak i do przesłania biblijno-teologicznego. Stanowi to o niezwykle solidnych podstawach uprawiania bioetyki jako nauki normatywnej.

Choć pozycja podejmuje kwestie, które doczekały się już solidnego opracowania, to jednak wskazać należy na nowość niektórych ujęć. Łączy się to jednak z wielkim szacunkiem dla tradycji. W książce czytelnik może odnaleźć wiele argumentów stosowanych od wieków w tradycji teologicznomoralnej, a zaczerpniętych od Ojców Kościoła i św. Tomasza z Akwinu, które w ostatnim czasie rzadziej pojawiały się w dyskusji na tematy związane z życiem, choć przecież nie straciły nic ze swojej aktualności.

Książkę należy polecić wszystkim osobom zainteresowanym problematyką bioetyczną, choć jej hermetyczny język może stanowić poważną przeszkodę dla osób, które wcześniej nie miały do czynienia z tego typu literaturą. Powinna stać się ona obowiązkowym elementem biblioteki każdego, kto uprawia bądź myśli o podjęciu refleksji naukowej na tematy bioetyczne. Stanowić będzie ona zapewne cenną pomoc zarówno dla teologów moralistów, jak i bioetyków laickich. Szczególnie powinni z niej skorzystać właśnie ci drudzy, bowiem brak rzetelnej znajomości nauczania Kościoła i refleksji teologicznej staje się przyczyną wielu uproszczeń i sprowadzenia tak istotnej debaty wyłącznie do wymiaru emocjonalnego.